



Sygn. akt II UK 45/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku M. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 grudnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 w zakresie prawa ubezpieczonej M. M. do emerytury pomostowej za okres od dnia 1 kwietnia 2017 r. do dnia 4 maja 2017 r. i w tej części oddala apelację;

2. nie obciąża ubezpieczonej kosztami postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 20 października 2017 r. oddalił odwołanie M. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 9 czerwca 2017 r., odmawiającej jej prawa do emerytury pomostowej.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd pierwszej instancji oparł na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych: wnioskodawczyni M. M. urodziła się 5 maja 1962 r., obecnie nie pozostaje w zatrudnieniu. W okresie od 15 listopada 1985 r. do 31 stycznia 2005 r. pracowała stale i w pełnym wymiarze czasu w szpitalu w L. jako pielęgniarka na oddziale onkologicznym. W okresie od 28 października 2015 r. do 31 października 2015 r. pracowała w Szpitalu w L. jako pielęgniarka na oddziale psychiatrycznym - miała wówczas 3 dyżury po 12 godzin. W dniu 26 kwietnia 2017 r. wnioskodawczyni wystąpiła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z wnioskiem o przyznanie emerytury pomostowej, wskazując, że po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywała prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. W trakcie toczącego się postępowania emerytalnego organ rentowy ostatecznie uznał, że wnioskodawczyni udowodniła łączny okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze 23 lat i 3 miesięcy, a na dzień 1 stycznia 2009 r. legitymowała się okresem 18 lat, 11 miesięcy i 26 dni pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.

Przechodząc do oceny prawnej powyższych ustaleń, Sąd Okręgowy stwierdził, że w okresie od 15 listopada 1985 r. do 31 stycznia 2005 r. wnioskodawczyni pracowała stale i w pełnym wymiarze czasu w szpitalu w L. jako pielęgniarka na oddziale onkologicznym. Praca ta została zakwalifikowana jako praca w szczególnych warunkach na podstawie art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm., dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS) w związku z rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 7 lutego 1983 r. (Dz.U. Nr 8, poz. 43), wykazem A, działem, poz. 1 - prace w służbie zdrowia na oddziałach psychiatrycznych i onkologicznych. W ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924 ze zm., dalej jako ustawa o emeryturach pomostowych) pod poz. 23 załącznika nr 2 do ustawy wskazano jako prace o

szczególnym charakterze tylko prace personelu medycznego oddziałów psychiatrycznych i leczenia uzależnień w bezpośrednim kontakcie z pacjentami, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

W kolejnym okresie od 28 do 31 października 2015 r. wnioskodawczyni pracowała w Szpitalu w L., jako pielęgniarka na oddziale psychiatrycznym (miała wówczas 3 dyżury po 12 godzin). Charakter tej pracy, zdaniem Sądu Okręgowego, pozwalał na zakwalifikowanie jej jako pracy w warunkach szczególnych zgodnie z art. 32 ustawy z o emeryturach i rentach z FUS, jak również jako pracy o szczególnym charakterze na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, wnioskodawczyni nie przysługiwało prawo do emerytury pomostowej na podstawie art. 49 (powinno być art. 4) ustawy o emeryturach pomostowych, albowiem w dniu wejścia w życie tego aktu prawnego (tj. 1 stycznia 2009 r.) nie spełniała ona kryterium posiadania 15 lat okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów tejże ustawy (art. 3 ust. 1 i 3). Okres pracy odwołującej się od 15 listopada 1985 r. do 31 stycznia 2005 r. jako pielęgniarki na oddziale onkologicznym pozwalał na zakwalifikowanie tejże pracy, jako pracy w warunkach szczególnych na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, lecz nie jako pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze na podstawie art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Zdaniem Sądu odwoławczego, wnioskodawczyni nie przysługiwało też prawo do emerytury pomostowej na podstawie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, albowiem po 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 3 tej ustawy przez okres minimum miesiąca, a tylko przez 4 dni. W okresie od 28 do 31 października 2015 r. wnioskodawczyni pracowała w szpitalu w L. jako pielęgniarka na oddziale psychiatrycznym, a charakter tej pracy pozwalał na zakwalifikowanie jej nie tylko jako pracy w warunkach szczególnych zgodnie z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ale także jako pracy o szczególnym charakterze na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Jednak sam charakter wykonywanej

pracy to za mało, by spełnić warunek z art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych. Według Sądu pierwszej instancji, krótkotrwałe, krótsze niż przez okres 1 miesiąca, wykonywanie pracy o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych i odpowiednio wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do tej ustawy, nie spełnia przesłanki wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przy pracach w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w ujęciu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Wnioskodawczyni w ramach zatrudnienia w Szpitalu L. sp. z o.o. pełniła jedynie 3 dyżury na oddziale psychiatrycznym, wykonując pracę kwalifikowaną jako praca w szczególnych warunkach wymieniona pod pozycją 23 załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 25 września 2018 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. i przyznał ubezpieczonej M. M. prawo do emerytury pomostowej od dnia 1 kwietnia 2017 r., stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji oraz zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, nie można zasadnie twierdzić, że wykonywanie przez ubezpieczoną obowiązków w ramach zatrudnienia jako pielęgniarki na oddziale psychiatrycznym w Szpitalu w L. w okresie od 28 do 31 października 2015 r. miało charakter incydentalny, czy uboczny. Umowa o pracę została zawarta na czas określony, a ubezpieczona została zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy. Obowiązki swe w reżimie pracowniczym realizowała w ramach dyżurów, których odbyła 3 po 12 godzin. Powierzone obowiązki pracownicze odwołująca się wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku, które stanowi pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, a zarazem także pracę określoną w załączniku nr 2 poz. 23 do tej ustawy. Skoro Kodeks pracy przewiduje zawieranie umów na czas określony (art. 25 § 1 k.p.), nie określając jednocześnie żadnych limitów czasowych co do trwania takiej umowy, za prawnie skuteczny należało uznać łączący ubezpieczoną i pracodawcę stosunek pracy, a w konsekwencji

pracownicze zatrudnienie ubezpieczonej. Pracując stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przez ustalony w umowie okres, odwołująca się w trakcie owego zatrudnienia wykonywała prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej na stanowisku pielęgniarka na oddziale psychiatrycznym, zakwalifikowanej w załączniku nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych pod poz. 23 - prace personelu medycznego oddziałów psychiatrycznych i leczenia uzależnień w bezpośrednim kontakcie z pacjentami, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, ustawodawca konstruując warunki uzyskania prawa do emerytury pomostowej, w art. 4 ustawy nie uzależnił uznania pracy wykonywanej po dniu 1 stycznia 2009 r. od jakiegokolwiek okresu. Z literalnego brzmienia wskazanego przepisu wynika, że dla przyznania prawa do świadczenia koniecznym jest wykazanie, iż po dniu 31 grudnia 2008 r. wnioskodawca wykonywał prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy. Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle wykładni językowej przepisu art. 4 i art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, jest legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze (w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub ustawy o emeryturach i rentach z FUS) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po dniu 1 stycznia 2009 r. W ust. 7 art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy (a więc przed 1 stycznia 2009 r.) prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Jedynie w przypadku, gdy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze po dniu 31 grudnia 2008 r. i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy "szczególnej" według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do "nowego" świadczenia tylko wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako

prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust.3 ustawy o emeryturach pomostowych). Według Sądu odwoławczego, z dowodów zebranych w sprawie jednoznacznie wynika, że w okresie od 15 listopada 1985 r. do 31 stycznia 2005 r. wnioskodawczyni pracowała stale i w pełnym wymiarze w szpitalu w L. jako pielęgniarka na oddziale onkologicznym. Charakter tej pracy pozwala na zakwalifikowanie jej jako pracy w warunkach szczególnych w myśl wykazu A dział XII poz. 1 załącznika nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., zaś w okresie od 28 do 31 października 2015 r. ubezpieczona pracowała jako pielęgniarka na oddziale psychiatrycznym, co umożliwia zakwalifikowanie tej pracy jako wykazanej w załączniku nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych pod poz. 23 - prace personelu medycznego oddziałów psychiatrycznych i leczenia uzależnień w bezpośrednim kontakcie z pacjentami, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, czyli do pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w myśl art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Tym samym apelująca spełnia przesłanki legitymowania się wymaganym przez prawo 15 letnim okresem pracy w warunkach szczególnych wskazanym w art. 4 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Ubezpieczona wykazała, że zarówno przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywała pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak i fakt, iż po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywała pracę w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Kierując się powyższymi przesłankami, Sąd Apelacyjny w (...) przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury pomostowej od dnia 1 kwietnia 2017 r. na podstawie art. 26 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z art. 129 ustawy o emeryturach i rentach, tj. z pierwszym dniem miesiąca, w którym został złożony wniosek o to świadczenie.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) w zakresie punktu 1. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego: (-) art. 4 pkt 3 ustawy o emeryturach

pomostowych, przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu polegające na przyjęciu, że ubezpieczona osiągnęła wiek uprawniający do otrzymania prawa do emerytury pomostowej, podczas gdy w sprawie nie ustalono, w jakiej dacie ubezpieczona osiągnęła wiek 55 lat; (-) art. 15 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, przez niezastosowanie tego przepisu i w konsekwencji przyznanie ubezpieczonej prawa do emerytury pomostowej od daty wcześniejszej niż data spełnienia przez ubezpieczoną wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa; (-) art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 26 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu i w konsekwencji przyznanie ubezpieczonej prawa do emerytury pomostowej od daty wcześniejszej niż data spełnienia przez ubezpieczoną wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa.

W związku z powyższymi zarzutami skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zakresie punktu 1 i orzeczenie co do istoty sprawy, przez przyznanie ubezpieczonej M. M. prawa do emerytury pomostowej od dnia 5 maja 2017 r i zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem uzasadnione są podnoszone przez organ rentowy zarzuty naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Mając na uwadze zakres zaskarżenia kasacyjnego, spór na obecnym etapie postępowania dotyczy początkowej daty przyznania ubezpieczonej M.M. prawa do emerytury pomostowej.

Warto zatem przytoczyć treść art. 26 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, zgodnie z którym emeryturę pomostową wypłaca się za miesiące kalendarzowe w terminach i na zasadach przewidzianych dla wypłaty emerytur określonych między innymi w art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ten ostatnio przepis stanowi w ustępie 1, że świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do nich, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym

zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. W kontekście powyższych unormowań, zasadnicze znaczenie dla określenia początkowej daty przyznania prawa do emerytury pomostowej ma zatem dzień powstania prawa do tego świadczenia. Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do tego świadczenia powstaje z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia tego prawa. W świetle art. 4 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, jednym z owych warunków jest osiągnięcie przez pracownika wieku wynoszącego w przypadku kobiet co najmniej 55 lat. Odwołująca się, urodzona w dniu 5 maja 1962 r., osiągnęła ustawowy wiek uprawniający do emerytury pomostowej w dniu 5 maja 2017 r. i od tej daty – a nie od pierwszego dnia miesiąca, w którym zgłoszono wniosek emerytalny - należało przyznać jej prawo do spornego świadczenia.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁶ oraz art. 102 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.